

УДК 049.32+811.161–162.2–4

КОРИСНИЙ ВНЕСОК У ЛІНГВОДИДАКТИКУ

Jarmila Kredátusová. Odborný preklad v praxi. Učebnica s cvičeniami pre ukrajinistov. – Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. – Prešov, 2011. – 171 s.

(Ярміла Кредатусова. Науковий переклад у практиці. Підручник з вправами для українців. Філософський факультет Пряшівського університету в Пряшеві. – Пряшів, 2011. – 171 с.)

Проблеми перекладу в сучасному українському і взагалі слов'янському мовознавстві розглядають як у контексті мовної політики окремої держави, так і в зв'язку з процесами євроінтеграції та глобалізації, що стимулюють інтенсивні мовні контакти в різних сферах суспільного життя слов'янських країн. Передусім це стосується наукового перекладу, основою якого є адекватне передавання у його мові фахової лексики оригіналу. Адже наявність спільної інформаційної бази та її належного мовного втілення уможлиблює безпосередній діалог українців з представниками інших слов'янських народів у таких сферах суспільного життя, як державне управління, економіка, наука, освіта, культура, туризм. Відомо, що в радянській Україні як мова науки, за винятком гуманітарної сфери, панувала російська мова. Це, з одного боку, ізолювало українських науковців від багатомовного світу, а з другого, — створювало в інших народів викривлене уявлення про українську мову як не придатну для професійного вжитку. Якщо художній переклад практикували з мови оригіналу на українську, то наукові тексти перекладали, переважно, не з оригіналу, а за посередництва російського тексту, а приступні перекладні словники були здебільшого іншомовно-російськими. Тому й маємо нині в професійному українському лексиконі численні покручі-кальки на зразок *несущих* будівельних конструкцій (пор. з рос. *несущий*) і *пилососів* (з рос. *пылесос*). Вони передусім привертають нині увагу мовознавців, які дбають про повернення українській термінології її самобутнього обличчя. Неоковирний

діеприкметник *несучий* замінюють прикметники *носійний, несний, три-маленький, підтримковий*, а замість *насоса* і *пилососа* сучасні нормативні словники радять вживати *помпа, смок, пилосмок, пилотяг, порохотяг*.

Навчання української мови як нерідної, тобто в її зіставленні з іншою мовою, спричинює потребу в підручниках, які б давали знання про спільне і відмінне в засобах позначення цими мовами спільних понять, розвивали б у читачів навички вправного використання іншої мови в різних комунікативних ситуаціях. Саме такій меті — створенню в читачів з рідною словацькою мовою активного словникового запасу української мови в ситуаціях спілкування на наукові теми — слугує рецензований підручник для університетів «Науковий переклад у практиці». Його авторка — викладач кафедри україністики Філософського факультету Пряшівського університету в Пряшеві д-р Ярміла Кредатусова має в своєму доробку вже чимало праць з контрастивної — словацько-української та словацько-російсько-української — лінгвістики як наукового, так і суто практичного спрямування. У 2001 р. вона захистила дисертацію на звання доктора філософії з теми «Ономасіологічні паралелі та відмінності у словниковому складі словацької та української літературних мов». 2010 р. Ярміла Кредатусова і д-р Ярміла Опалкова у видавництві Пряшівського університету опублікували підручник «Контрастивна лексикологія для викладачів (русистів і україністів)». Отже, нова праця Я. Кредатусової спирається на багаторічний досвід викладання української мови в словацькій аудиторії, її вивчення в зіставленні зі словацькою й іншими слов'янськими мовами.

Підготувати підручник з наукового перекладу Я. Кредатусовій дало змогу не лише вільне володіння обома зіставляваними мовами — українською і словацькою, а й власний перекладацький досвід. Складність поставленого авторкою завдання полягала ще й у тому, що Я. Кредатусова обрала для зіставлення мов активно оновлювані сфери життя сучасних України і Словаччини, ті галузі професійного лексикону, в яких найвідчутніший нині в обох мовах не тільки приплив нової лексики, а й динаміка норм. У багатьох випадках Я. Кредатусовій доводиться самій розв'язувати складні теоретичні й практичні завдання пошуку українських відповідників до словацьких термінів чи конструкцій, адже на сьогодні маємо лише загальнономвні «Українсько-словацький словник» (укл. І. Попель, Братислава, 1960), «Словацько-український словник» (укл. П. Бунганич, Братислава, 1985), а також «Українсько-словацький словник» (Харків, 2002). Відзначимо, що словацько-український та українсько-словацький словники, які Я. Кредатусова додала до рецензованого підручника, істотно доповнюють і осучаснюють матеріали цих праць.

Навчальний матеріал підручника: тексти для перекладу, вправи для закріплення знань з лексики, граматики й стилістики сучасної української фахової мови, лексичні мінімуми й поради з культури мови — упорядковано за вісьмома тематично-галузевими напрямками: 1) підприємництво й торгівля, 2) промислове та сільськогосподарське виробництво, 3) економіка, 4) банківська справа, 5) страхування, 6) соціальне забез-

печення, 7) угоди, 8) послуги і транспорт. Більшість термінів, що позначають актуальні поняття і реалії цих галузей, відсутні у вищезгаданих загальномовних словниках, тому цінними є ті переліки словацьких термінів і їхніх українських відповідників, які авторка подала в кожному тематичному розділі підручника. Їх дібрано й пояснено з урахуванням словацько-української мовної інтерференції, можливої багатозначності деяких слів. Наприклад, на с. 89 Я. Кредатусова подає читачам відомості про відмінності в значенні слів *зобов'язання* як терміна на позначення певних типів фінансових документів і *обов'язок* у значенні «сукупність справ, межі відповідальності особи». Для закріплення цих знань авторка запропонувала словосполуки на взір *боргове зобов'язання, гарантійне зобов'язання, заставне зобов'язання, обов'язок оплати, аліментний обов'язок*. Звісно, це допоможе студентам, які обрали фах перекладача-україніста, запам'ятати обсяг змісту термінів, розрізнити нюанси значень членів певних синонімічних рядів. Для цього авторка розробила спеціальні завдання, спрямовані на вибір з переліку синонімів слів, відповідних певним контекстам уживання. Зважаючи на специфіку сучасної перекладацької практики, коли зазвичай для перекладу послуговуються електронними словниками та автоматичними перекладачами, студентів треба навчати грамотно використовувати такі ресурси, знати межі їхніх можливостей, належно оцінювати якість перекладу і здійснювати його постредагування. З цією метою Я. Кредатусова подала в підручнику спеціальні завдання, спрямовані на вироблення навичок розуміння змісту цілісного тексту чи його частин і зіставлення такого загального уявлення про текст з тим його послівним перекладом, який виконав електронний «перекладач» (див. завдання на стор. 39-41). Такі завдання допоможуть майбутньому перекладачеві виробити навички адекватного передавання змістової структури оригіналу засобами іншої мови, що становить основну вимогу до якісного наукового перекладу. Уміння визначити адекватно поняттєву структуру наукового і взагалі професійного тексту полегшить і добір засобів для його належного мовного оформлення.

Заслуговує високої оцінки добір авторкою матеріалів, оригінальних текстів для двоспрямованого перекладу: словацько-українського та українсько-словацького. На схвалення передусім заслуговує їх досить широкий спектр: витяги з наукових праць, угод та договорів, статей у засобах масової інформації, туристичних буклетів. Важливо те, що при цьому враховано реальну живу мовну практику, а отже, й стан відтворення відповідного поняттєвого простору засобами української і словацької мов. У підручнику чимало й текстів краєзнавчого змісту, які подають відомості про найвизначніші історичні пам'ятки України та Словаччини. Цей матеріал, крім суто навчального, має й загальнокультурне значення, оскільки сприяє глибшому ознайомленню читачів з країнами, мову народів яких вони вивчають. Тому рецензована праця Я. Кредатусової, без сумніву, прислужиться не лише викладачам словацької та української мов як нерідних, а й науковцям-славістам: термінологам, лексикологам, граматистам, стилістам, фахівцям з культу-

ри мови, посприяє інтеграції їхніх зусиль у розвитку своїх національних мов і міжслов'янської комунікації.

Як і в кожній творчій праці, у рецензованого підручника Я. Кредатусової є плюси і неминучі мінуси. Укажемо на останні, оскільки їх усунення дасть змогу авторці посилити в наступних виданнях теоретичний і методичний потенціал її корисної праці. Наші зауваги передусім стосуються добору й оформлення мовного матеріалу підручника. Часто в ньому дається взнаки близькість словацької та української мов, а може, й знання авторкою обох мов спричинює їх інтерференцію. У рецензованому підручнику це найвиразніше виявили наголоси, що їх Я. Кредатусова подала в українській частині словників. Як відомо, наголос в українській мові вільний, рухомий, тобто може змінюватися навіть у формах одного слова. До того ж, найбільше особливостей наголошування, серед яких і переважно кореневий наголос, дослідники виявляють у говорах південно-західного наріччя української мови, що побутують і на території Східної Словаччини, зокрема Пряшівщини. Саме цим можна пояснити в тексті рецензованого підручника такі наголоси в словах, як *найвизначніша* замість *найвизначніша*), *непрямай* замість *непрямий* та інші. Трапляються в підручнику і лексичні кальки з російської на кшталт *перечислювати кошти* замість *переказувати кошти* (хоча поруч на сторінці в переліку термінів подано й правильне *переказати з рахунку на рахунок*), *обезпечити* замість *забезпечити*, *покажеться* замість *виявиться* (с. 49), *розслаблюючий, стимулюючий* замість *розслаблювальний, стимулювальний* (с.114–115) та деякі інші. Практичну цінність підручника значно посилало б і розширення двомовних словників, оскільки чимало термінів — складених номінацій і важливих для фахового спілкування словосполук, наявних у його текстах і вправах, до них не потрапили. Утім, ці поодинокі недогляди легко усунути і вони жодним чином не применшують значення праці Я. Кредатусової для практики навчання української мови словаків і словацької мови українців.

Щиро вітаємо оприлюднення праці Я. Кредатусової як вияв незмінної уваги словацьких учених до мовних процесів у сучасній Україні, як свідчення збереження традицій вивчення української мови в університетах Словаччини. Сподіваємося, що рецензований підручник не лише істотно доповнить уже наявну навчальну літературу для викладання української мови як нерідної, а й становитиме надійне підґрунтя для створення нових перекладознавчих праць як для словацької, так і для української аудиторії.

Євгенія Карпіловська, Лариса Кислюк (Київ)

Ievgeniia Karpilovska, Larysa Kysliuk (Kyiv)

USEFUL CONTRIBUTION IN LINGUISTIC DIDACTICS

Book review on: *Jarmila Kredátusová*. Odborný preklad v praxi. Učebnica s cvičeniami pre ukrajínistov. — Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. — Prešov, 2011. — 171 s.